

Kratke analize
December 2022

Mojca Koprivnikar Šušteršič

Poslovanje gostinskih podjetij med epidemijo covida-19

Povzetek

Od pomladi 2020 se je Slovenija spoprijemala z več valovi okužb s koronavirusom, ki so jih zaznamovali tudi strogi ukrepi za omejitev širjenja okužb. Med storitvami, katerih delovanje je bilo od sredine marca 2020 pa do sredine februarja 2022 zaradi epidemije močno omejeno, je bilo tudi gostinstvo. Med razglasitvijo epidemije so bili gostinski in nastanitveni obrati delno ali v celoti zaprti, tudi med sproščanjem ukrepov pa je bilo njihovo delovanje večkrat omejeno z delovnim časom, številom oseb za mizo, okuženostjo v regiji, velikostjo nastanitvenih obratov, zasedenostjo vseh kapacitet, kasneje pa s pogojem PCT. Zaprtje ali omejitve so vplivale na slabšo obiskanost gostinskih in nastanitvenih obratov in posledično manjši prihodek. Gostinske družbe so tako v letu 2020 močno poslabšale poslovne rezultate. Pri tem so negativne posledice epidemije v določeni meri ublažili ukrepi, ki jih je sprejela vlada za omejitev negativnih posledic epidemije za prebivalstvo in gospodarstvo ter pospešitev okrevanja. Poslovanje se je naslednje leto izboljšalo, tako da so gostinske družbe leto 2021 zaključile z neto čistim dobičkom, ki pa je bil manjši kot leta 2019. Izboljšanje je bila posledica večjega trošenja domačih turistov in domačega prebivalstva ob rahljanju ukrepov za omejevanje epidemije, podprto z ohranitvijo razmeroma ugodne dohodkovne situacije med epidemijo in dodatno spodbujeno z unovčevanjem turističnih bonov in bonov, ki jih je bilo mogoče koristiti v bolj prizadetih dejavnostih turizma, gostinstva, športa in kulture. Povečal se je tudi obisk tujih turistov, ki pa je še močno zaostajal za obiskom iz leta 2019. Ob boljšem osnovnem poslovanju se je leta 2021 izboljšala tudi donosnost in gospodarnost, zadolženost gostinskih družb pa je ostala visoka. Še nekoliko boljše rezultate gostinske družbe dosegajo v letu 2022, ko je število prenočitev tujih turistov v glavni sezoni že doseglo najvišje ravni pred epidemijo, na večji prihodek pa je vplivalo tudi unovčevanje obeh vrst bonov.

1 Uvod

Od sredine marca 2020 se je Slovenija spoprijemala z več valovi okužb s koronavirusom, ki so jih zaznamovali tudi strogi ukrepi za omejitev širjenja okužb. Prvič je bila epidemija razglašena od sredine marca do konca maja 2020, ko je bila zaprta večina vzgojno-izobraževalnih ustanov in večina nenujnih storitev. Po nekajmesečnem postopnem sproščanju so se oktobra 2020 ob ponovni razglasitvi epidemije ukrepi ponovno zaostri, s čimer se je precej omejilo ponujanje in prodajanje blaga in storitev. Po sproščanju nekaterih ukrepov v regijah z boljšo epidemično sliko od februarja 2021, je v začetku aprila 2021 sledila krajša ponovna zaostritev. Nato so se ukrepi večinoma sprostili in s 15. junijem 2021 je bila epidemija preklicana. Sredi septembra 2021 je bil uveden t. i. pogoj PCT (preboleli, cepljeni ali testirani). Ta je v veljavi ostal do sredine februarja 2022, ko je zaradi manj hudega poteka bolezni v primeru virusne različice omikron in umiritve števila novih okužb Vlada odločila, da v večini dejavnosti ni več treba izpolnjevati pogoja PCT ter da se odpravijo omejitve zbiranja in delovnega časa (Vlada RS, b. d.).¹

Vlada je od prve razglasitve epidemije sprejela vrsto ukrepov za omejitev negativnih posledic epidemije za prebivalstvo in gospodarstvo ter za pospešitev okrevanja.² Ukrepi so občutno ublažili izpad prihodkov gospodarstva in prebivalstva zaradi pandemije ter podjetjem zagotovili likvidnost in podporo pri spoprijemanju z negativnimi posledicami. Pomembnejši ukrepi za ohranjanje števila zaposlenih so bili: čakanje na delo, ukrep delnega subvencioniranja krajšega delovnega časa, povračilo nadomestila 80 % plače delavcem, ki so ostali doma zaradi karantene ali višje sile, mesečni temeljni dohodek za samozaposlene in delno kritje fiksnih stroškov, ukrep odloga in obročnih plačil davkov in nekaterih prispevkov ter delna razbremenitev delodajalcev zaradi zvišanja minimalne plače iz januarja 2020. Poleg ukrepov, ki so ohranjali število zaposlenih, so bili najbolj ranljivim skupinam prebivalstva izplačani tudi krizni dodatki, uvedeni pa so bili tudi turistični boni in boni, ki jih je bilo mogoče koristiti v bolj prizadetih dejavnostih turizma, gostinstva, športa in kulture.

Med storitvami, katerih delovanje je bilo od sredine marca 2020 pa do sredine februarja 2022 močno omejeno, je bilo tudi gostinstvo. Med razglasitvijo epidemije so bili gostinski in nastanitveni obrati delno ali v celoti zaprti, tudi med sproščanjem ukrepov pa je bilo njihovo delovanje večkrat omejeno z delovnim časom, s številom oseb za mizo, okuženostjo v regiji, velikostjo nastanitvenih obratov, zasedenostjo vseh kapacitet, kasneje pa s pogojem PCT. Zaprtje ali omejitve so vplivale na slabšo obiskanost gostinskih in nastanitvenih obratov in posledično manjši prihodek. Poleg omejitev pri poslovanju podjetij v gostinstvu pa so na njihovo poslovanje vplivali tudi vladni ukrepi za blažitev negativnih posledic epidemije za prebivalstvo in gospodarstvo ter za pospešitev okrevanja.

V kratki analizi predstavljamo poslovanje gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov v gostinstvu v obdobju 2008–2021, pri čemer je glavni poudarek na analizi poslovanja med epidemijo. Analiziramo statistične podatke iz bilanc stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, ki ustvarijo približno 80 % dodane vrednosti celotne gostinske dejavnosti, in samostojnih podjetnikov, ki ustvarijo okoli 20 % dodane vrednosti celotne gostinske dejavnosti. Podatki za vsako od analiziranih let vključujejo poslovne subjekte, ki so v tistem letu dejansko poslovali. Vse kategorije primerjamo v tekočih cenah, veliko primerjav je predstavljenih tudi grafično. V nadaljevanju kratke analize dodajamo tudi dostopne podatke o poslovanju v letu 2022.

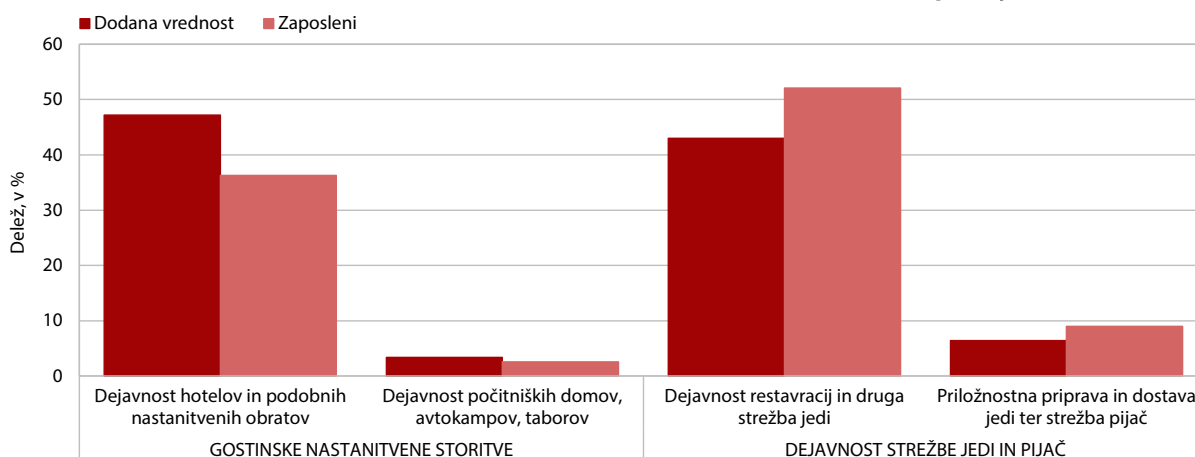
¹ <https://www.gov.si/teme/koronavirus-sars-cov-2>.

² Za podrobnejšo vsebino ukrepov glej Pomladansko napoved gospodarskih gibanj (UMAR, 2021b) in Jesensko napoved gospodarskih gibanj (UMAR, 2021a).

2 Poslovanje gostinskih podjetij med epidemijo

Dodana vrednost in število zaposlenih gostinskih gospodarskih družb sta se po zmanjšanju v letu izbruha epidemije covid-19 v letu 2021 ponovno povečala, a še nista dosegla ravni pred epidemijo. Po rasti v obdobju 2015–2019 se je dodana vrednost (brez upoštevanja subvencij)³ gostinskih družb leta 2020 močno zmanjšala, leta 2021 pa ponovno povečala, a je bila še vedno za skoraj petino manjša kot pred epidemijo. Po zmanjšanju v letu 2020, ki bi bilo brez ukrepov vlade za ohranjanje delovnih mest še precej večje (za več glej Okvir 1), se je leta 2021 povečalo tudi število zaposlenih, ki pa še ni doseglo ravni pred epidemijo⁴. Ob takšnih gibanjih se je produktivnost gostinskih družb (dodana vrednost brez upoštevanja subvencij na zaposlenega) v letu 2021 povečala za okoli tretjino, a je bila še nižja od ravni pred epidemijo. Produktivnost družb, ki se ukvarjajo z gostinskimi nastanitvenimi dejavnostmi (I 55), je za ravno iz leta 2019 zaostajala za desetino, družb, ki se ukvarjajo s strežbo jedi in pijač (I 56), pa za 16 %. Največji del oddelka nastanitvenih storitev sicer predstavljajo hoteli in podobni obrati (I 55.1), v oddelku strežba jedi in pijač pa restavracije in družbe druge strežbe jedi (I 56.1).

Slika 1: Po deležu v dodani vrednosti so bile družbe obeh oddelkov v letu 2021 precej izenačene

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Po poslovanju z neto čisto izgubo v letu 2020 so gostinske družbe leto 2021 zaključile z neto čistim dobičkom. Gostinske družbe so v obdobju 2008–2014 poslovale z neto čisto izgubo, ki je bila posledica visoke neto izgube iz financiranja, po letu 2010 pa tudi neto izgube iz poslovanja. Od leta 2015 pa se je neto poslovni dobiček povečeval, neto izguba iz financiranja pa zmanjševala. Neto čisti dobiček je bil tako leta 2019 s 57,7 mio evrov za več kot polovico višji kot pred letom. Nadaljevanje dobrih rezultatov je v letu 2020 prekinila epidemija covid-19 in omejitve poslovanja, ki so bile pri gostinskih družbah zelo velike. Gostinske družbe so tako leto 2020 zaključile z neto čisto izgubo v višini 77,4 mio evrov. Poslovanje se je v letu 2021 precej izboljšalo, saj so družbe ponovno poslovale z neto čistim dobičkom, ki je bil sicer s 45,1 mio evrov nekoliko manjši kot leta 2019. Rezultate poslovanja so leta 2021 izboljšale družbe obeh oddelkov. Ob izboljšanju poslovanja se je izboljšala tudi donosnost prodaje in sredstev, ki pa je bila še nižja kot leta 2019.

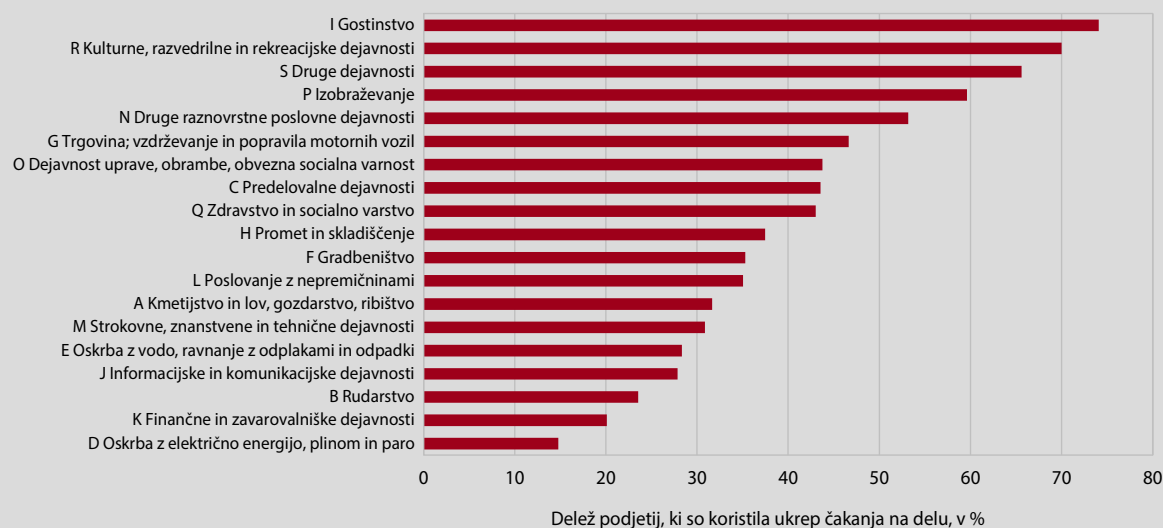
³ Država je na podlagi ukrepov za ohranjanje delovnih mest podjetjem namenila subvencije, ki so v letih 2020 in 2021 močneje vplivale na višino dodane vrednosti.

⁴ Po podatkih Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva se je rast v letu 2022 nadaljevala, tako da je število zaposlenih v gostinstvu po teh podatkih septembra že presegllo rekordno število zaposlenih iz leta 2019. Precej višje kot v letu 2019 je bilo septembra 2022 število samozaposlenih, število zaposlenih pa je še zaostajalo za številom pred epidemijo.

Okvir 1: Ukrepi vlade za ohranjanje delovnih mest

Vlada je od prve razglasitve epidemije sprejela vrsto ukrepov za ohranitev delovnih mest. Namen ukrepov je bil znižanje stroškov dela, s čimer bi se povečale možnosti ohranitve delovnih mest in zaposlenih do obdobja, ko bi se znova okrepila gospodarska aktivnost. Eden izmed pomembnejših ukrepov je bil ukrep povračila nadomestila plače za zaposlene na čakanju na delo, ki je med drugim določil pravico do delnega povračila izplačanih nadomestil plače delavcem, ki jim delodajalec zaradi epidemije ni mogel zagotavljati dela in jih je napotil na začasno čakanje na delo⁵. Sredi leta 2020 je bil sprejet tudi ukrep delnega subvencioniranja skrajšanja polnega delovnega časa, ki je omogočal, da delodajalec delavcem začasno odredi delo s skrajšanim delovnim časom (za največ polovični delovni čas), za preostali del časa pa je bil delavec napoten na začasno čakanje na delo⁶. V okviru ukrepov za ohranjanje delovnih mest so bili sprejeti tudi številni drugi ukrepi⁷. Zaradi obsežnih omejitev pri poslovanju je bil v ukrepe vključen velik delež zaposlenih in podjetij iz gostinstva (dejavnost I). Kar okoli 73 % vseh podjetij v gostinstvu je v obdobju veljavnosti ukrepa vsaj enkrat koristilo ukrep čakanje na delo, kar je bilo največ med vsemi dejavnostmi⁸.

Slika 2: Delež podjetij, ki so koristila ukrep čakanje na delo, je bil najvišji v gostinstvu

Vir podatkov: ZRSZ (2021).

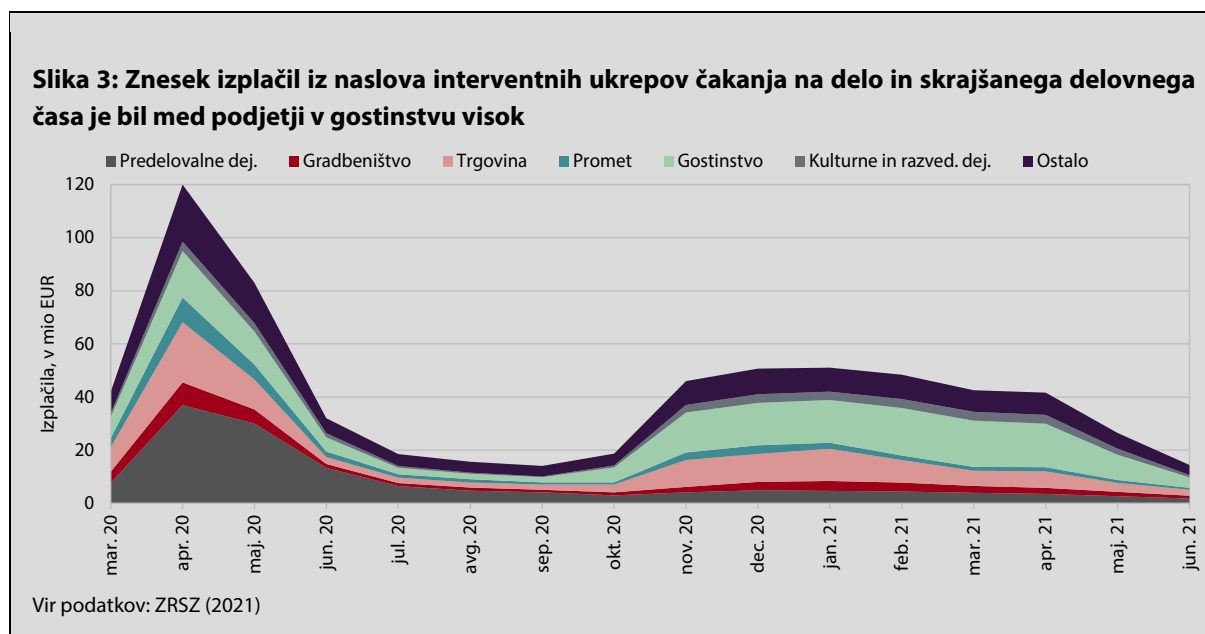
Gibanje obsega izplačil čakanja na delo in skrajšanega delovnega časa je bilo močno povezano z razvojem epidemije oziroma njenim negativnim učinkom na posamezne dejavnosti. Prvi val epidemije je skupaj z zaježitvenimi ukrepi močno prizadel storitvene dejavnosti in industrijo. Po okrevanju v tretjem četrtletju je bil negativni učinek drugega vala na gospodarsko aktivnost manjši, prizadete pa so bile predvsem storitvene dejavnosti, med njimi močneje gostinstvo. Skladno s tem se je gibala tudi višina zneskov, izplačanih v okviru interventnih ukrepov čakanja na delo in skrajšanega polnega delovnega časa.

⁵ Delavec je bil pri tem upravičen do nadomestila plače v višini 80 %, pri čemer je država delodajalcu povrnila del te višine (ta se je spreminjal s posameznimi dopolnitvami ukrepa – od 40 % pa vse do 100 %), a zgolj do določene ravni (bodisi do višine nadomestila za brezposelnost – 892 evrov – ali do povprečne plače leta 2019 – 1754 evrov).

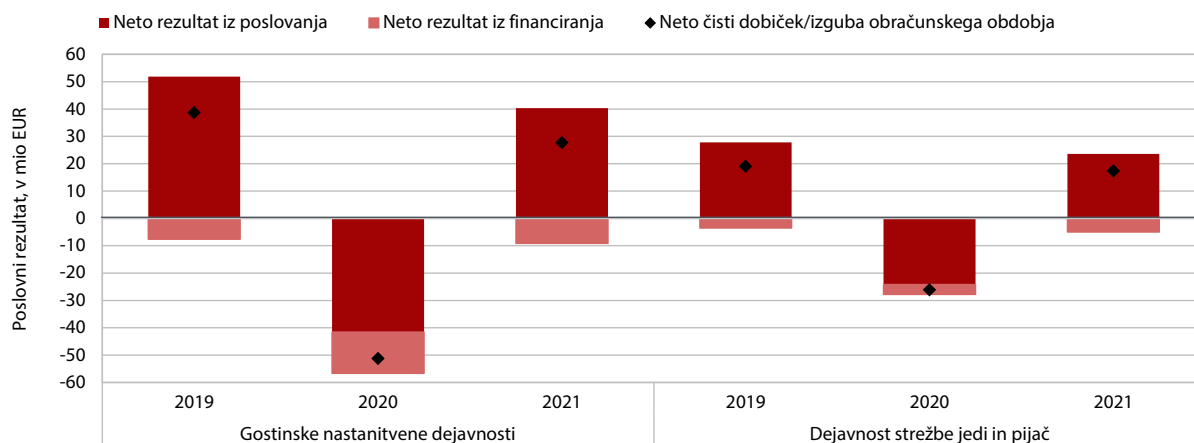
⁶ Pri tem je bil delodajalec upravičen do subvencije v višini, ki je odvisna od dolžine skrajšanja delovnega časa, vendar največ 448 evrov.

⁷ Izplačilo temeljnega dohodka in socialnih prispevkov samostojnim podjetnikom in drugim upravičencem, plačilo prispevkov za PIZ zaposlenim, ki so med epidemijo delali, plačilo socialnih prispevkov za zaposlene na čakanju, delno subvencioniranje skrajšanega delovnega časa, krizni dodatek, subvencioniranje minimalne plače in bolniška nadomestila za zaposlene.

⁸ Več o tem v Poročilu o produktivnosti 2021 (UMAR, 2022).

Slika 4: Z neto čistim dobičkom so v letu 2021 poslovale družbe obeh oddelkov

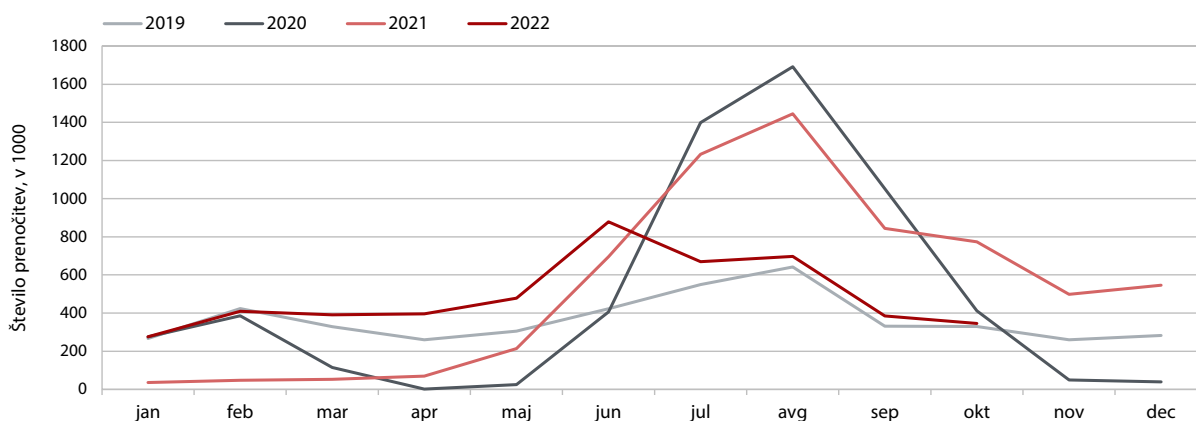
Neto izguba iz poslovanja, ki jo je v letu 2020 povzročil izbruh epidemije, se je leta 2021 že prelevila v neto dobiček iz poslovanja. Poslovanje gostinskih družb je bilo po letu 2009, ko so še poslovale z neto dobičkom iz poslovanja, iz leta v leto slabše, tako da so leto 2014 končale z neto izgubo iz poslovanja v višini 31,5 mio evrov⁹. Ob večjih prodajnih prihodkih zaradi povečanega obiska predvsem tujih turistov in ob zmanjšanju odpisov vrednosti, ki so bili v prejšnjih letih zelo visoki, so gostinske družbe svoje poslovanje v naslednjih petih letih precej izboljšale in leto 2019 zaključile s 79,7 mio evrov neto dobička iz poslovanja¹⁰.

⁹ Poslabšanje so povzročile predvsem družbe nastanitvenih dejavnosti, ki so po letu 2009 poslovale negativno (leta 2014 s 33,7 mio evrov izgube).

¹⁰ Na izboljšanje rezultatov je leta 2014 po naši oceni vplival tudi boj proti sivi ekonomiji, leta 2016 pa uvedba davčnih blagajn. Podatki Ministrstva za finance in Davčnega urada RS (DURS, 2014) kažejo, da se je v letih 2013 in 2014 izboljšalo prostovoljno izpolnjevanje davčnih obveznosti in število samoprijav ter zmanjšalo število kršitev ob inšpekcijskih pregledih. Število zaposlenih v družbah, ki se ukvarjajo s strežbo jedi in pijač, se je tako v letu 2014 povečalo za 6,6 %, čisti prihodki od prodaje pa za 7,4 %. Po podatkih Finančne uprave RS (FURS, 2017) je bil učinek davčnih blagajn, uvedenih leta 2016, izkazan z višjimi vplačili neto DDV, prispevkov za socialno varnost, dohodnine, davka od dohodkov pravnih oseb in davka od dohodkov iz dejavnosti. Skupni učinek teh kategorij so ocenili na 81 mio EUR, na kar je vplivalo tudi poslovanje gostinskih družb, med njimi predvsem podjetij, ki se ukvarjajo s strežbo jedi in pijač.

Zaradi razglasitve epidemije doma in po svetu in z njo povezanih ukrepov (predvsem zaprtje gostinskih obratov med epidemijo in kasnejše omejitve pri poslovanju, omejitve pri potovanjih in prestopanju mej) se je ta leta 2020 prevesil v močno izgubo iz poslovanja (v višini 65,8 mio evrov). Poslovni prihodki so se namreč ob zmanjšanju prenočitev in manjši potrošnji domačega prebivalstva zmanjšali za 29 % (čisti prihodki od prodaje pa za 36 %) ¹¹. V celotnem letu so se precej zmanjšali tudi poslovni odhodki (za petino), vendar manj kot prihodki, na kar je vplivalo tudi manjše zmanjšanje stroškov dela (le za desetino), pod vplivom državnih ukrepov za ohranjanje delovnih mest in podporo dohodkom zaposlenih (npr. povračila za čakanje na delo, krizni dodatek, delno subvencioniranje skrajšanega delovnega časa idr.) ¹². Sproščanje omejitev pri poslovanju in prehajanju mej, nadaljevanje unovčevanja turističnih bonov in uvedba bonov, ki jih je bilo mogoče koristiti v bolj prizadetih dejavnostih turizma, gostinstva, športa in kulture (glej tudi Okvir 2), ter ohranitev razmeroma ugodne dohodkovne situacije gospodinjstev ¹³ so vplivali na izboljšanje poslovanja v letu 2021. Skupno število prenočitev, ki se je v letu 2020 zmanjšalo za 42 %, se je v letu 2021 precej okrepilo (za 22 %), a je še vedno močno (za 29 %) zaostajalo za številom iz leta 2019. Tudi zaradi unovčevanja bonov se je še povečalo število prenočitev domačih turistov, ki so v letu 2021 s skoraj 6,6 mio prenočitev za 47 % presegli število iz leta 2019. Povečalo se je tudi število prenočitev tujih turistov (za 43 %), predvsem tistih iz bližnjih držav, vendar je še vedno precej (za 58 % oz. 6,6 mio prenočitev) zaostajalo za tistim iz leta 2019. Ob večjem povečanju poslovnih prihodkov (za več kot tretjino) od poslovnih odhodkov (za skoraj četrtino) so gostinske družbe leto 2021 zaključile s 63,9 mio evrov neto dobička iz poslovanja.

Slika 5: Rast števila prenočitev domačih turistov med epidemijo je spodbudila uvedba turističnih bonov

Vir podatkov: SURS (2022), lastni izračuni. Opomba: podatki za leto 2022 so do vključno oktobra.

¹¹ Število prenočitev, ki je bilo v januarju in februarju še razmeroma stabilno, se je namreč z marcem več kot prepolovilo, aprila in maja pa zmanjšalo skoraj na nič. Po odprtju namestitvenih obratov in uvedbi bonov za izboljšanje gospodarskega položaja na področju potrošnje turizma, se je število prenočitev domačih turistov med poletno sezono močno povečalo, medtem ko je število tujih turistov ostalo precej nižje kot v enakih mesecih leta 2019. V zadnjem četrtletju leta 2020 je ob ponovni razglasitvi epidemije in zaprtju nastanitvenih in gostinskih obratov število prenočitev ponovno močno upadlo.

¹² Delodajalci so izplačila na podlagi ukrepov beležili kot strošek dela, pomoč države pa med subvencije ali druge poslovne prihodke, ki so del poslovnih prihodkov.

¹³ Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se je v letu 2021 glede na leto 2020 realno povečal za 4,1 %.

Okvir 2: Turistični boni in boni21

Kot pomoč turistični panogi, ki je bila med epidemijo močno prizadeta, je Vlada RS leta 2020 kot enega nosilnih ukrepov iz tretjega protikoronskega svežnja sprejela turistične bone v skupni vrednosti 357 milijonov evrov. Bon je prejela vsaka oseba, ki je imela 13. marca leta 2020 stalno prebivališče v Sloveniji. Polnoletne osebe oz. osebe, ki so do konca leta dopolnile 18 let, so bile upravičene do bona v vrednosti 200 evrov, mladoletnim pa je pripadal bon v vrednosti 50 evrov. Unovčevanje, ki se je začelo 19. junija, je država omogočala le pri ponudnikih, ki so bili 13. marca leta 2020 vpisani v poslovni register in register nastanitvenih obratov. Bone je bilo mogoče unovčiti pri ponudnikih prenočitev, kot so hoteli, počitniški domovi, turistične kmetije, zasebne sobe, planinski domovi in avtokampi, unovčiti za prenočitev ali prenočitev z zajtrkom. Bon je bil deljiv, tako da ga je lahko upravičenec unovčil v več delih in pri več različnih ponudnikih.

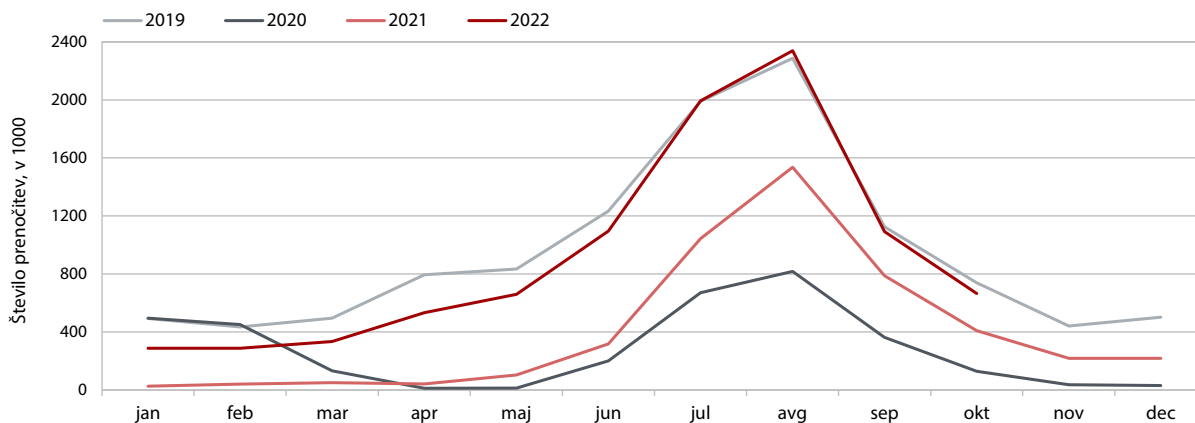
Dodatno je vlada RS leta 2021 sprejela ukrepe za izboljšanje gospodarskega položaja na področju potrošnje v gostinstvu, turizmu, športu in kulturi ter uvedla bone (BON21) v skupni vrednosti 187 milijonov evrov. Bone so prejeli vsi posamezniki, ki so na dan 30. junija 2021 imeli zabeleženo stalno bivališče v Sloveniji. Za odrasle je bila vrednost bonov 100 evrov, za mladoletnike pa 50 evrov. Tako kot turistični boni so bili tudi ti boni prenosljivi med najožjimi družinskimi člani. Koristilo se jih lahko v celoti ali v več manjših zneskih in pri različnih ponudnikih, ki so uvrščeni v eno izmed dejavnosti s področja gostinstva, turizma, športa in kulture.

Unovčenje obeh vrst bonov je bilo podaljšano do 30. 6. 2022. Do konca roka je bilo skupno unovčenih za 301,8 milijona turističnih bonov, kar je bilo 84,5 % celotne vrednosti. Unovčenih je bilo tudi za 167,1 milijona evrov bonov, izdanih v letu 2021, kar je bilo 89,4 % od celotne vrednosti. Od bonov, izdanih v letu 2021, je bila polovica unovčenih v gostinstvu, 30 % v turizmu, 14 % v kulturi in 6 % v športu.

Tabela 1: Vrednost unovčenih turističnih bonov in BON21

	2020	2021	2022	2020–2022
Turistični boni, v mio EUR	128,0	121,4	52,4	301,8
% od celotne vrednosti	35,9	34,0	14,7	84,5
BON21, v mio EUR		106,5	60,6	167,1
% od celotne vrednosti		57,0	32,4	89,4

Vir podatkov: MF (2022), lastni izračuni.

Slika 6: Močno se je povečalo tudi število prenočitev tujih turistov, ki pa je leta 2021 še zaostajalo za številom iz leta 2019

Vir podatkov: SURS (2022), lastni izračuni. Opomba: podatki za leto 2022 so do vključno oktobra.

Gostinske družbe so, po povečanju v predhodnem letu, leta 2021 močno zmanjšale izgubo iz financiranja. Finančno poslovanje se je po poslabševanju do leta 2012 v obdobju 2013–2019 izboljšalo, leta 2020 močno poslabšalo, leta 2021 pa ponovno izboljšalo. Neto izguba iz financiranja, ki je bila najvišja v letu 2012 (77,9 mio evrov), se je do leta 2019 zmanjšala na 11,1 mio evrov¹⁴, leta 2020 povečala na 18,6 mio evrov, leta 2021 pa ponovno zmanjšala (na 14,1 mio evrov). Pri tem so leta 2021 izgubo iz financiranja zmanjšale družbe nastanitvenih dejavnosti, družbe, ki se ukvarjajo s strežbo jedi in pijač pa ob višjih finančnih odhodkih in nižjih finančnih prihodkih izgubo iz financiranja še povečale.

Tabela 2: Kazalniki poslovanja gospodarskih družb gostinstva v izbranih letih

	2008	2010	2015	2019	2020	2021
Število gospodarskih družb	2.318	2.541	3.208	3.365	3.549	4.005
Število zaposlenih ¹	17.255	17.067	16.857	22.236	20.467	20.938
Delež zaposlenih v vseh družbah (v %)	3,4	3,7	3,8	4,3	4,0	4,0
Delež dodane vrednosti v vseh družbah (v %)	2,3	2,4	2,5	2,8	2,0	2,5
Neto ² čisti dobiček/izguba (v mio EUR)	-27,6	-59,4	0,0	57,7	-77,4	45,1
VELIKOST						
Sredstva/podjetje (v tisoč EUR)	1.004	995	628	726	725	729
Število zaposlenih/podjetje	7,4	6,7	5,3	6,6	5,8	5,2
OPREMLJENOST DELA S SREDSTVI						
Povprečna sredstva/zaposlenega (v tisoč EUR)	127	146	121	105	124	136
GOSPODARNOST						
Gospodarnost poslovanja	1,022	0,987	1,012	1,052	0,945	1,043
DONOSNOST						
Donosnost sredstev (v %)	-1,3	-2,4	0,0	2,5	-3,0	1,6
Donosnost prihodkov (v %)	-2,4	-5,6	0,0	3,6	-6,7	2,9
PRODUKTIVNOST						
Dodana vrednost/zaposlenega (v EUR)	24.068	23.679	26.630	30.351	23.812	32.500
Dodana vrednost (brez subvencij)/zaposlenega (v EUR)				30.057	19.139	25.937
STROŠKI DELA						
Stroški dela/zaposlenega (v EUR)	16.990	17.927	18.804	21.323	20.970	22.890
Delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)	70,6	75,7	70,6	70,3	88,1	70,4
FINANCIRANJE IN PLAČILNA SPOSOBNOST						
Delež dolga v virih sredstev (v %)	58,0	63,6	61,0	54,3	57,1	57,9
Delež kratk. obveznosti v virih sredstev (v %)	26,4	30,1	29,3	21,9	20,4	22,1
Kapitalska pokritost dolg. sredstev (v %)	50,6	42,3	46,9	56,7	51,8	53,2
Dolg. pokritost dolg. sredstev in zalog (v %)	86,2	79,5	83,3	94,8	94,2	95,8
IZVOZNA USMERJENOST						
Delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu (v %)	4,4	3,4	3,0	2,5	1,8	2,4
STRUKTURA SREDSTEV						
Delež dolg. sredstev v sredstvih (v %)	83,0	86,0	83,1	80,6	82,9	79,1
Delež strojev in naprav ter druge opreme in naprav v dolgoročnih sredstvih (v %)	10,0	8,9	8,4	9,7	9,4	9,8

Vir podatkov: AJ PES (2022), lastni izračuni.

Opombe: ¹ Podatki o številu zaposlenih pomenijo povprečno število zaposlenih na podlagi delovnih ur v obračunskem obdobju in se zato razlikujejo od podatkov o številu zaposlenih, ki jih objavlja SURS. ² Razlika med čistim dobičkom in izgubo obračunskega obdobja.

¹⁴ Visoka nihanja v obdobju 2017–2019 so bila posledica nihanj v finančnih prihodkih (iz danih posojil in iz poslovnih terjatev) nastanitvenih družb.

Okvir 3: Poslovanje samostojnih podjetnikov v gostinstvu

Pomemben del dodane vrednosti dejavnosti gostinstva poleg gospodarskih družb ustvarijo samostojni podjetniki¹⁵, in sicer okoli 20 % skupne gostinske dodane vrednosti. Največ, več kot 88 %, jih je leta 2021 poslovalo v dejavnosti strežbe jedi in pijač.

Število samostojnih podjetnikov, ki delujejo v gostinstvu, se je, po zmanjševanju do leta 2020, v letu 2021 nekoliko povečalo. Število zaposlenih pri njih, ki se je do epidemije povečevalo, pa se je drugo leto zapored zmanjšalo. Dodana vrednost, na višino katere so podobno kot pri gospodarskih družbah vplivale subvencije za ohranjanje delovnih mest, se je, po zmanjšanju v letu 2020, leta 2021 ponovno okrepila. Brez upoštevanja subvencij je dodana vrednost še močno zaostajala za dodano vrednostjo iz leta 2019. Povečala sta se tudi produktivnost dela in podjetnikov dohodek, kar je bila predvsem posledica višjega neto podjetnikovega dohodka iz poslovanja, na katerega je vplivalo tudi unovčevanje bonov.

Tabela 3: Izbrani kazalniki poslovanja samostojnih podjetnikov v gostinstvu v izbranih letih

	2008	2010	2015	2019	2020	2021
Število podjetnikov	4.902	5.084	4.720	4.168	4.098	4.325
Število zaposlenih ¹	7.681	6.962	5.897	6.669	6.153	6.095
Delež dejavnosti v zaposl. vseh podjetnikov	12,3	13,8	14,4	15,1	14,7	15,0
Neto dodana vrednost/zap. (v EUR)	17.641	17.805	21.726	24.022	21.241	27.180
Neto dodana vrednost (brez subvencij)/zap. (v EUR)				23.706	14.301	17.460
Delež v dodani vrednosti vseh podjetnikov	8,0	9,2	10,0	10,7	9,1	10,7
Neto ² podjetnikov dohodek (v tisoč EUR)	20.130	10.535	21.974	25.882	8.347	33.655
Gospodarnost poslovanja	1,059	1,031	1,056	1,054	1,014	1,064

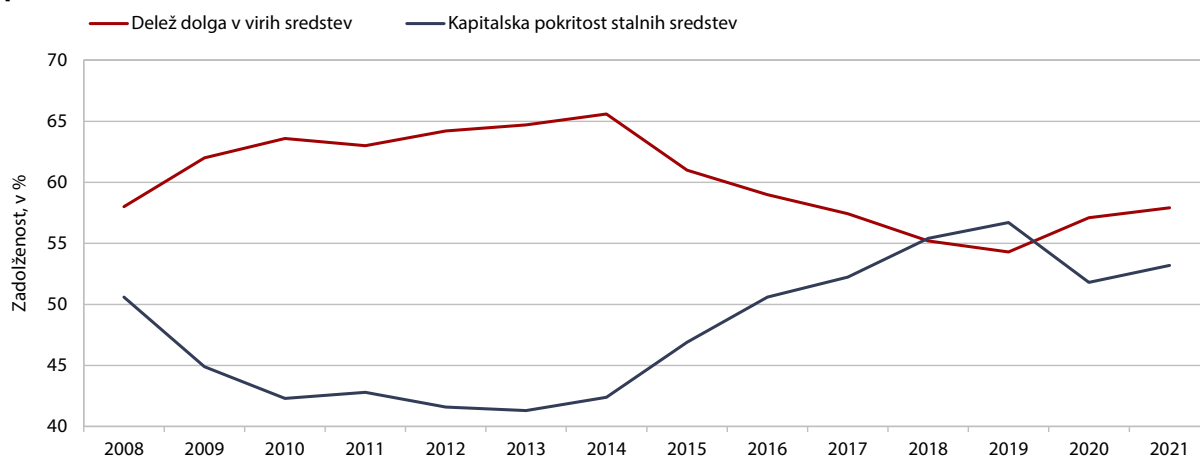
Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Opombe: ¹ Podatki o številu zaposlenih pomenijo povprečno število zaposlenih na podlagi delovnih ur v obračunskem obdobju in se zato razlikujejo od podatkov o številu zaposlenih, ki jih objavlja SURS. ² Razlika med prihodki in odhodki obračunskega obdobja oz. podjetnikov dohodek, zmanjšan za negativni poslovni izid.

Gostinske družbe so leta 2021 drugo leto zapored povečale zadolženost. Dolg gostinskih družb se je, po zmanjševanju v obdobju 2015–2019, v letih 2020 in 2021 povečal in leta 2021 znašal 57,9 % virov sredstev. Leta 2020 so zadolženost povečale družbe obeh oddelkov, leta 2021 pa se je še povečala pri družbah oddelka nastanitvenih dejavnosti, pri družbah z dejavnostjo strežbe jedi in pijač pa se je zmanjšala, a bila še vedno višja kot pred epidemijo. Ob povečanju kapitala se je družbam obeh oddelkov nekoliko izboljšala kapitalna pokritost sredstev.

¹⁵ Samostojni podjetniki so bili do leta 2017 (za podatke za leto 2016) razvrščeni po velikosti. Za male podjetnike so bili obrazci predpisani na podlagi Računovodskih rešitev pri malih samostojnih podjetnikih posameznikih, srednji in veliki podjetniki pa so predložili podatke iz letnih poročil na enakih obrazcih kot gospodarske družbe. Z letom 2017 so obrazci za vse samostojne podjetnike enotni in podobni tistim, ki jih izpolnjujejo tudi gospodarske družbe.

Slika 7: Zadolženost gostinskih družb se je leta 2020 in 2021, po izboljšanju v obdobju 2015–2019, močno poslabšala

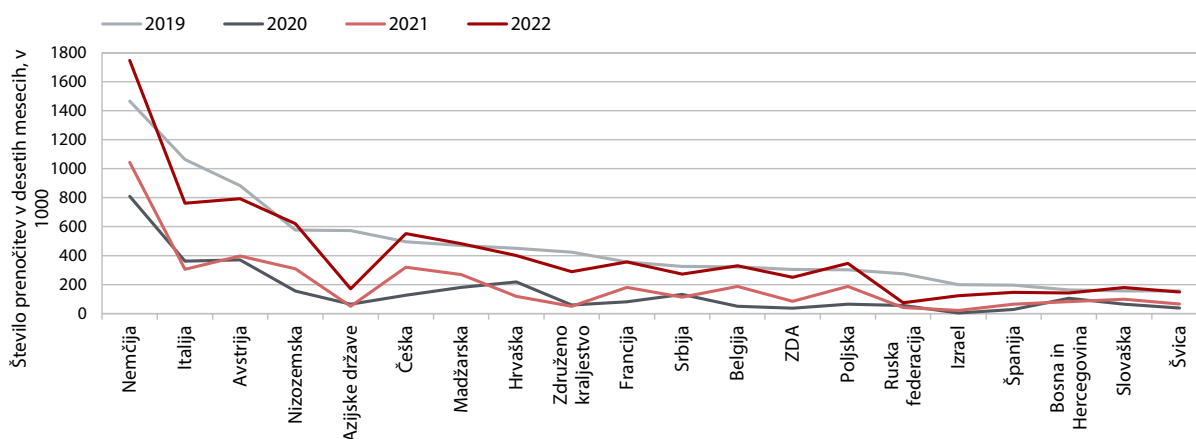

Vir podatkov: AJ PES (2022), lastni izračuni.

3 Poslovanje gostinskih podjetij v letu 2022

Okrevanje aktivnosti v gostinstvu se je v letu 2022 nadaljevalo, kar je bilo posledica nadaljnje rasti tako potrošnje domačih turistov in domačega prebivalstva kot tujih turistov. Po močnem upadu v letu 2020 se je aktivnost v gostinstvu v letu 2021 okrepila, a še ni dosegla ravni iz leta 2019. Do močnejšega okrevanja je prišlo v letu 2022, na kar je vplivala višja potrošnja domačih turistov in izletnikov (tudi v povezavi z unovčevanjem bonov) in povratek tujih turistov. Rast prenočitev domačih turistov se je sicer po izteku unovčevanja turističnih bonov in bonov, ki jih je bilo mogoče koristiti v bolj prizadetih dejavnostih turizma, gostinstva, športa in kulture (oboje so veljali do junija 2022), prekinila, kljub temu pa so bile prenočitve domačih turistov v desetih mesecih leta 2022 za 28 % večje kot v enakem obdobju 2019. Čez poletje oz. v tretjem četrtletju 2022 so tudi prenočitve tujih turistov prvič po epidemiji dosegle število prenočitev iz istega meseca leta 2019, skupno število prenočitev tujih turistov pa je v desetih mesecih še za dobro desetino zaostajalo za prenočitvami iz desetih mesecev leta 2019. Pri tujih turistih smo rast prenočitev čez poletje beležili predvsem pri evropskih turistih, prenočitve turistov iz bolj oddaljenih delov sveta (Azija, ZDA, Avstralija ...) in Rusije pa še močno zaostajajo za številom iz leta 2019.

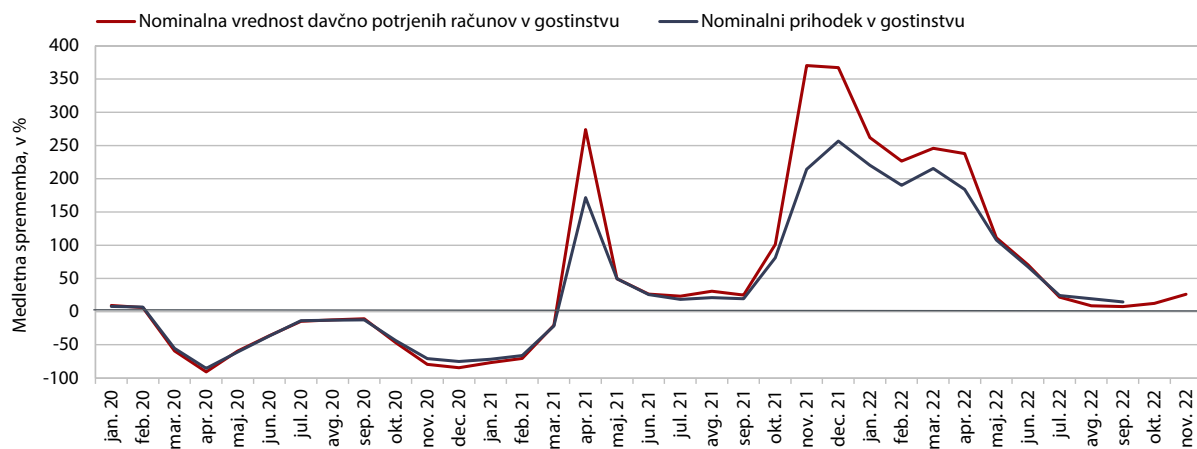
Slika 8: Število prenočitev turistov iz evropskih držav se je letos skupaj v desetih mesecih že približalo rekordnim iz desetih mesecev leta 2019

Vir podatkov: SURS (2022), lastni izračuni.

Nadaljevanje okrevanja v gostinstvu v letošnjem letu se je odrazilo tudi v rasti prihodka in vrednosti davčno potrjenih računov v gostinstvu. Realni prihodek v gostinstvu je bil v devetih mesecih medletno večji za 66 % in za 9 % večji od prihodka v devetih mesecih leta 2019. Dobre rezultate potrjujejo tudi podatki o davčnih blagajnah, po katerih je bil prihodek v enajstih mesecih leta 2022 medletno nominalno večji za 54 % in za 20 % večji od prihodka v enajstih mesecih leta 2019. Medletne rasti prodaje po podatkih davčnih blagajn so se od septembra krepile zaradi nižje lanske osnove. Sredi lanskega septembra je bil namreč pogoj PCT razširjen na uporabnike večine storitev, lani novembra pa so se ukrepi za zamejitev širjenja covid-19 še zaostri. Tako je bil omejen odpiralni čas gostinskih obratov, obratovanje diskotek in gostinskih lokalov, ki nudijo glasbo ni bilo dovoljeno, omejeno je bilo zbiranje ljudi, pogoj PCT je bilo treba izkazati z veljavnim osebnim dokumentom itd.

Slika 9: Medletne rasti prodaje v gostinstvu so se proti koncu leta 2022 zaradi nižje lanske osnove nekoliko okrepile

Vir podatkov: FURS (2022), SURS (2022), lastni izračuni.

4 Zaključek

Gostinske družbe so zaradi zaprtja obratov in omejitev pri poslovanju v letu 2020 močno poslabšale poslovne rezultate. Negativni vpliv epidemije so ublažili ukrepi vlade za ohranjanje delovnih mest in omejitev negativnih posledic epidemije za prebivalstvo in gospodarstvo ter za pospešitev okrevanja. Poslovanje se je naslednje leto izboljšalo, tako da so gostinske družbe leto 2021 zaključile z neto čistim dobičkom, ki pa je bil še manjši kot leta 2019. Izboljšanje je bilo posledica večjega trošenja domačih turistov in domačega prebivalstva ob rahljanju ukrepov za omejevanje epidemije, podprto z ohranitvijo razmeroma ugodne dohodkovne situacije med epidemijo in dodatno spodbujeno z unovčevanjem turističnih bonov in bonov, ki jih je bilo mogoče koristiti v bolj prizadetih dejavnostih turizma, gostinstva, športa in kulture. Povečal se je tudi obisk tujih turistov, ki pa je še močno zaostajal za tistim iz leta 2019. Ob boljšem osnovnem poslovanju se je leta 2021 izboljšala tudi donosnost in gospodarnost, zadolženost gostinskih družb pa je ostala visoka. Še nekoliko boljše rezultate gostinske družbe dosegajo v letu 2022, ko je število prenočitev tujih turistov v glavni sezoni že doseglo predepidemične rekordne ravni, na večji prihodek pa je vplivalo tudi unovčevanje obeh vrst bonov.

Literatura in viri

- AJPES. (2022). Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida za gospodarske družbe in samostojne podjetnike. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- DURS. (2014). Boj proti sivi ekonomiji dvignil prihodke iz naslova DDV za 96 milijonov evrov. Ljubljana: Davčna uprava Republike Slovenije. Pridobljeno s <http://www.protisiviekonomiji.si/novica/article/46974/>
- FURS. (2017). Poročilo o učinkih uvedbe sistema davčnega potrjevanja računov v RS v letu 2016. Ljubljana: Finančna uprava Republike Slovenije. Pridobljeno s http://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Medijsko_sredisce/2017/Porocilo_o_ucinkih_uedbe_sistema_davcnega_potrjevanja_racunov_v_Republiki_Sloveniji_v_letu_2016.pdf
- FURS. (2022). Podatki o vrednosti davčno potrjenih računov [interni podatki]. Ljubljana: Finančna uprava Republike Slovenije.
- MF. (2022). Odhodki državnega proračuna za blaženje posledic covid-19 [interni podatki]. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- SURS. (2022). Podatkovna baza. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/SiStatData>
- UMAR. (2021a). Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2021. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno s https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/napovedi/jesen/2021/JNGG_2021_splet.pdf
- UMAR. (2021b). Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2021. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno s https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/napovedi/pomlad/pomladanska_2021/Pomladanska_napoved_2021-splet_01.pdf
- UMAR. (2022). Poročilo o produktivnosti 2021. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno s <https://www.umar.gov.si/publikacije/porocilo-o-produktivnosti/>
- Vlada RS. (b. d.). Ukrepi za zajezitev širjenja okužb. Pridobljeno 30. 8. 2021 s <https://www.gov.si teme/koronavirus-sars-cov-2/ukrepi-za-zajezitev-sirjenja-okuzb/>
- ZRSZ. (2021). Delodajalci vključeni v interventne ukrepe [interni podatki]. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.

Priloga: Opredelitev kazalnikov, uporabljenih v analizi poslovanja gospodarskih družb

KAZALNIKA VELIKOSTI

Sredstva na podjetje $001/\text{števílo podjetij}$ **Števílo zaposlenih na podjetje** $188/\text{števílo podjetij}$

KAZALNIK OPREMLJENOSTI DELA S SREDSTVI

Povprečna* sredstva na zaposlenega $((001_1 + 001_0)/2)/188$

KAZALNIK GOSPODARNOSTI

Gospodarnost poslovanja = poslovni prihodki/poslovni odhodki $(126/127)$

KAZALNIKI DONOSNOSTI

Donosnost sredstev = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/povprečna* sredstva $(186-187)/((001_1 + 001_0)/2)$ **Donosnost prihodkov = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/celotni prihodki** $(186-187)/(126 + 153 + 178)$ **Donosnost kapitala = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/povprečni* kapital** $(186-187)/((056_1 + 056_0)/2)$

KAZALNIK PRODUKTIVNOSTI

Dodana vrednost na zaposlenega $(126-128-148)/188$

KAZALNIKA STROŠKOV DELA

Stroški dela na zaposlenega $(139/188)$ **Delež stroškov dela v dodani vrednosti** $(139/(126-128-148))$

KAZALNIKI FINANCIRANJA IN PLAČILNE SPOSOBNOSTI

Delež dolga (kratkoročne in dolgoročne finančne ter poslovne obveznosti, rezervacije in pasivne časovne razmejitev) v virih sredstev $((072 + 075 + 085 + 095)/055)$ **Delež kratkoročnih obveznosti (s pasivnimi časovnimi razmejitvami) v virih sredstev** $((085 + 095)/055)$ **Kapitalska pokritost dolgoročnih sredstev** $(056/002)$ **Dolgoročna pokritost dolgoročnih sredstev in zalog** $(056 + 072 + 075)/(002 + 034)$

KAZALNIK IZVOZNE USMERJENOSTI

Delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu v celotnih čistih prihodkih od prodaje $(115 + 118)/110$

KAZALNIKA STRUKTURE SREDSTEV

Delež dolgoročnih sredstev v sredstvih $(002/001)$ **Delež proizvodjalnih strojev in naprav ter druge opreme in naprav v dolgoročnih sredstvih** $((013 + 014)/002)$

Opombi: Številke v formulah pomenijo ustrezno šifro AOP. * Pri izračunu povprečne vrednosti sredstev in kapitala se upošteva podatek o vrednosti sredstev/kapitala ob koncu tekočega in ob koncu preteklega leta za družbe, ki so poslovale v tekočem letu.